

door Koos van Leeuwen

De gemeente Monster beschikte halverwege de negentiende eeuw over een drietal scholen, stuk voor stuk in gebruik bij het openbaar onderwijs. De mogelijkheid voor de dorpelingen om het een en ander aan de weet te komen was keurig verdeeld over Monster, Ter Heijde en Poeldijk. Om de scholen in de dorpskernen administratief en op het gebied van communicatie uit elkaar te kunnen houden, werden zij vele jaren als respectievelijk de openbare scholen I, II en III aangeduid. Vóór 1835 hadden nog weinig gemeenten op het platteland officiële schoolgebouwen binnen hun kernen. Een leergierig jong mens diende vóór die tijd een grotere plaats met enige regelmaat te bezoeken, zeker als hij of zij van zins was wat hoger op de maatschappelijke ladder te klauteren. Na genoemd jaar kwam de bouw van openbare scholen, op initiatief van een financieel steunende landelijke overheid, in een stroomversnelling terecht. Voor diverse kerkgenootschappen was het openbaar onderwijs echter niet compleet genoeg. Het godsdienst-onderricht kwam er volgens critici niet- of in elk geval onvoldoende tot uiting. Gelovige dorpelingen kregen in Nederland volop de kans om vormen van bijzonder onderwijs te stichten, doch vooralsnog konden zij fluiten naar

een redelijke financiële tegemoetkoming van de "machthebbers". Desalniettemin deden aanhangers van bepaalde kerkgenootschappen tussen 1850 en 1900 verwoede pogingen om bijzonder onderwijs in dorpen en steden van de grond te krijgen. Mede omdat voor het beoogde doel veel geldelijke offers van de ouders noodzakelijk waren, kwam dit soort scholen aanvankelijk zeer moeizaam tot stand. Bijzonder onderwijs was ook in Monster/Ter Heijde zo'n 150 jaar geleden nog nauwelijks aan de orde. Slechts door de aanwezigheid van religieuzen, destijds binnengehaald op initiatief van een particuliere grootgrondbezitter, kon het Pensionaat voor jonge vrouwen (meisjesschool) aan de Vaart haar poort al omstreeks 1850 openen. De zogenoemde "Schoolstrijd" eindigde pas bij de grondwetsherziening in 1917 met de onderwijspacificatie. Daardoor werd de financiële gelijkstelling tussen openbaar- en bijzonder-onderwijs een feit. Onderwijsminister en voormalig dominee Jan de Visser (1918-1925 minister van Onderwijs, Kunst- en Wetenschappen) heeft met zijn Lageronderwijswet in 1920 veel bijgedragen aan de uitvoering van de overeenkomsten. Het schitterende Westlandse dorpje aan zee, natuurlijk denken we dan uitsluitend aan Ter Heijde, heeft in haar lange historie uitsluitend openbaar onderwijs gekend.

Omstreeks 1840 kregen de kinderen van Ter Heijde al volop kansen openbaar onderwijs te volgen, ook al vond dat aanvankelijk in een wat verbouwde en aangepaste woning plaats. Stokoude prentbriefkaarten bewijzen evenwel dat het Westlandse vissersdorp van weleer reeds voor de eeuwwisseling 1900/01 een officieel schoolgebouw ter beschikking stond. Als Willemsschool werd het een begrip in het dorp. Tal van oude Heijers spraken vol trots over hun dorpsschool, een bouwwerk dat reeds lang onder de slopershamer is gevallen. Ondanks een voor die tijd acceptabel onderkomen, maakte lang niet ieder kind gebruik van de mogelijkheid om wat wijzer te worden. Vooral omdat het bezoeken der school aanvankelijk niet verplicht was, werd er nogal eens gespijbeld. Kinderen die ergens een grijpstuiver konden verdienen, lieten de school graag voor wat ie was. Vergeelde paperassen bevestigen dat het gemiddeld aantal leerlingen aan de oude Willemsschool zelden de veertig overschreed. De kinderen van Ter Heijde hoefden geen wereldreis te maken om de school te kunnen bezoeken, in het piepkleine centrum was er een plekje voor gevonden. De leerlingen werden om niet onderwezen, de gemaakte kosten werden door fondsen uit het koningshuis betaald. Indien de ouders voor hun kinderen hadden moeten betalen, zou het dagelijkse aantal leerlingen

waarschijnlijk veel kleiner zijn geweest. Om de belangrijkheid van het Ter Heijde van toen nog eens te onderstrepen, wordt medegedeeld dat het dorpje in 1845 ook al over een echte naai- en breischool beschikte. Rasechte Heijers lieten zich vele jaren geleden ontvallen dat zij die naai- en breischool in wezen veel belangrijker vonden dan de gewone lagere school. Het bijbrengen van enige handvaardigheden bij meisjes was van essentieel belang met betrekking tot hun latere rol als huisvrouw, bijna het enige dat toen telde. Het bijbrengen van die vaardigheden vond plaats in hetzelfde gebouw, zij het op andere tijden.

We kijken meer dan vijfenzeftig jaren achterom en maken een pas op de plaats in het schooljaar 1935/36. De meer dan vijftig leerlingen stellen zich van links naar rechts maar wat graag aan u voor. Het zijn Nel van Vliet, Trina Voois, Koos Storm, Piet Dijkhuizen, Wim Glimmerveen, Koos van den Berg, Dip van den Berg, Paul van den Berg, Bep van den Berg, Clara Glimmerveen, André van den Berg, Piet Voois en Aad (Adriaan) van der Water. Genoemde dertien kinderen bevinden zich op het onderste rijtje. Boven hen ziet u eveneens vanaf links: Tonia Glimmerveen, Marie Storm, Gerda Aalbrecht, Saartje van den Bos, Sientje Rens, Maart Voois, Klaas Zeeman, Kees Aalbrecht, Wim Storm, Daan de Zoete, Wim van den Berg, Kees de Zoete, Koos

Storm, Piet Storm, Eva Voois, Japie Zeeman, Andrina van Eik (opzijkijkend met forse hardos) en Rika Voois. Een wat kleiner tussenrijtje laat ons Rina Zeeman, Francien van der Water (met witte kraag), Dirkje Wijnbergen, Mien Wijnbergen, Nel (Pietje) Dijkhuizen, Mijntje Looye, Corrie, Jeanne en Dirkje Voois, Jopie Boon, Martha Voois en de onderwijzer D.G. Huizer zien. We gaan door met de rij waarvan toenmalig hoofdonderwijzer K. van den Broek het spits afbijt. Vervolgens kijken we naar: Rinus Korteland, Dirk Storm, Janus Dijkhuizen, Tinus Dijkhuizen, Cor van der Water, Arie van der Burg, Koos Storm, Gerrit Wijnbergen, Toon van den Berg en Anton den Besten. Tenslotte bevindt zich boven aan een kwintet dat luisterde naar de volgende namen: Leen van den Berg, Henk Wijnbergen, Dirk Voois, Kees de Zoete en Willem Molenaar. De opname werd geproduceerd voor de prachtige tweede Willemsschool in de oude dorpskern. Iedere rechtgeaarde en wat oudere inwoner van Ter Heijde weet dat ook deze Willemsschool aan de Van Luikstraat 34 nog slechts vanaf foto's is te bewonderen. Indien de informatie klopt, is de kwaliteit van de thans in gebruik zijnde Willemsschool aan de Zilvermewuwastraat ook al niet meer optimaal. Dat zou een reden moeten zijn om de geconstateerde euvels in sneltreinvaart te verhelpen....